

Maanpuolustuksen etiikka - sodan oikea ja väärä

Oppituntikuvaus

Kesto: 1 - 2 oppituntia

Tavoitteet

- oppijat ymmärtävät, että eettinen toimiminen on sotilaan toimintakyvyn perusta
- oppijat ymmärtävät, mitä etiikalla ja moraalilla tarkoitetaan
- oppijat ymmärtävät, miten arvot vaikuttavat valittaessa erilaisten vaihtoehtojen välillä ja punnittaessa valintojen eettisyyttä, niiden oikeaa ja väärää
- oppijat ymmärtävät, mitä rauha ja turvallisuus tarkoittavat yhteiskunnallisessa mielessä
- oppijat ymmärtävät Puolustusvoimien tehtävät osana rauhan turvaamista
- oppijat ymmärtävät, että Puolustusvoimia ja sen henkilöstöä sitovat Suomen lait sekä kansainväliset sodan oikeussäännöt ja sopimukset
- oppijat tiedostavat vastuullisuutensa sotilaana ja yhteiskunnan jäsenenä
- oppijat saavat aineksia oman sotilaan identiteetin muodostamiseen

Sisältö

- Arvot, etiikka ja moraalit
 - Arvot, etiikka ja moraalit liittyvät toisiinsa, mutta ovat käsitteinä abstrakteja ja häilyviä: yhtä ja yksimielistä tulkintaa ei ole
 - Arvojen, etiikan ja moraalin suhdetta voi kuvata seuraavalla ajatelmalla: *Tahdon puolustaa maatani (arvot), mutta pohdin silti, teenkö oikein tarttuessani aseeseen (eettinen pohdinta). Olen kuitenkin astunut riviin, sillä suvussamme on ollut tapana niin tehdä. Koen olevani sen velkaa myös sodan käyneelle sukupolvelle jonka ansiosta olen saanut elää lapsuuteni ja nuoruuteni hyvinvoivassa ja vapaassa maassa (yhteisön moraalit taustalla).*
- Rauhan käsite ja Puolustusvoimat rauhan turvaajana
 - Galtung: Negatiivinen rauha on sodan poissaoloa. Positiivinen rauha on sotaan mahdollisesti johtavien rakenteellisten syiden poissaoloa.
 - Yhteiskunnan tehtävä on laajasti ottaen ylläpitää positiivista rauhaa. Viime kädessä on turvattava negatiivisen rauhan säilyminen. Milloin sekään ei ole mahdollista, on pyrittävä palauttamaan rauha.
 - Puolustusvoimat omalla olemassaolollaan osallistuu tähän yhteiskunnan tehtävään valtionjohdon määräämällä tavalla. (Sotilaallinen puolustaminen, viranomaisten tukeminen, kv. KRIHA)
 - Sodassa, jos sellaiseen kaikesta huolimatta joudutaan, on noudatettava yleisesti hyväksytyjä oikeutusperiaatteita (kansainväliset sopimukset).
- Toiminnan oikeutus
 - Puolustusvoimien tehtävät on määritetty laissa. Muutenkin Puolustusvoimat toteuttaa valtionjohdon käskemää tehtävää (=ei toimi ilman valtionjohdon käskyä / oikeutusta).
 - Valtiovallalla on oikeus käyttää Puolustusvoimia maan sotilaalliseen puolustukseen aina sotaan asti, jos se on välttämätöntä ja jos yleisesti hyväksytyt oikeutusperiaatteet täyttyvät.
 - Suomi on ratifioinut keskeisimmät sodan oikeussääntöjä koskevat kansainväliset sopimukset. Ne sitovat Puolustusvoimia ja sitä kautta henkilöstöä aina yksittäiseen taistelijaan saakka.

- Sotilas toteuttaa esivallan tehtävää
 - Sotilaan tehtäviin, varsinkin sodassa, kuuluu paljon sellaista, mikä yksittäiseltä kansalaisesta on ankarasti kielletty, ja minkä luonnollinen moraalilaki sekä omatunto ihmiseltä lähtökohtaisesti kieltävät.
 - Toimiessaan tehtävässään lain mukaan ja annettuja käskyjä noudattaen sotilas ei toimi omissa nimissään vaan tekee niitä oikeutettuja asioita, mitkä ovat hänen velvollisuutensa. Äärimmillään tämä voi tarkoittaa kuolettavaa voimankäyttöä tai siihen käskemistä.

- Yksittäisen taistelijan vastuu
 - Nykyaikaisessa sodankäynnissä päätöksenteko on hajautettu varsin alas. Siksi yksittäisen sotilaan on tunnettava keskeisimmät sodan oikeussäännöt ja voimassaolevat voimankäytön säännöt sekä toimittava niiden mukaan.
 - Eettinen toimintakyky ei ole väärin tekemisen välttämistä tai mekaanista sääntöjen noudattamista. Eettinen toimintakyky on sen etsimistä, mikä kussakin tilanteessa on oikein (parasta tai vähiten huonoa). Siihen sisältyy myös vastuun kantaminen tehdyistä päätöksistä.

- Emotionaaliset ristiriidat
 - Sota on aina katastrofi, joka haavoittaa paitsi fyysisesti, myös henkisesti.
 - Eettisen toimintakyvyn perustana pitää olla paitsi tieto ja harkinta, myös ymmärrys ihmisen tunne-elämän vaikutuksesta toimintakykyyn.
 - Väkivallalle altistuminen on aina traumatisoivaa. Se herättää pelkoa, ahdistusta ja äärimmäistä stressiä.
 - Stressin ja emotionaalisen ristiriidan tunnistaminen, hoitaminen ja säätely on välttämätöntä, jotta eettinen toimintakyky säilyy.

Toteutus

Oppitunti pidetään auditoriossa / vast. joukko-osaston koosta riippuen perus- tai joukkoyksiköittäin. Vuorovaikutuksellisuuden mahdollistamiseksi tavoiteryhmäkoko on maksimissaan yhden perusyksikön joukkueiden yhteinen oppitunti.

Oppitunnin pitäjän on tiedostettava keitä hän opettaa. Varsinkin P-kauden alussa alokkaat jäsentävät omaa identiteettiään ”siviiliminän” näkökulmasta. Sotilaan identiteetti ei ole pääsääntöisesti rakentunut ulkoisia käyttäytymisen perusteita pidemmälle. Siksi esim. arvojen havainnollistaminen kannattaa tehdä etsien esimerkkejä heille siviilielämän kautta tutuista asioista.

Keskustelua, vuorovaikutusta ja älyllistä pohdintaa on syytä suosia ja hyödyntää mahdollisimman paljon. Vaikka oppitunnin tavoitteena on ”opettaa” maanpuolustuksen yleisesti hyväksytyjä perusteluja ja reunaehtoja, on vähintään yhtä tärkeää luoda puitteet, jossa oppijat voivat reflektoida omia näkemyksiään ja toimia oppimisen subjekteina konstruktivistisen oppimiskäsityksen mukaisesti.

Erilaiset eettiset, aatteelliset ja elämänkatsomukselliset näkemykset saavat olla opetuskeskustelussa vahvasti esillä sen mukaan, kuin niillä on opetusryhmässä edustusta. Tavoitteena ei ole jakaa valmiina oikean ajattelun mallia, vaan tarjota aineksia toisinaan ristiriitaisenkin pohdiskelun avuksi, jotta oppija voisi rakentavalla tavalla jäsentää omaa suhdettaan puolustusvoimien tehtäviin sekä sodan oikeaan ja väärään.

Opetus- ja havaintomateriaali

Oppitunti mahdollistaa varsin vapaan toteutuksen, kunhan tavoitteet sisällytetään siihen. Havaintomateriaalina voidaan käyttää mm. kuvia, videomateriaalia, veteraanien kertomuksia, otteita kirjallisuudesta tai elokuvista. Materiaalin valinnassa on huomioitava, että ryhmässä voi olla maahanmuuttajia, joilla on omakohtaisia kokemuksia sotatoimialueelta. Näitä voi yhdessä sopien käyttää opetuksen tukena. Mikäli kokemukset ovat traumaattisia, niitä ei pidä tässä yhteydessä ottaa esille. Tällöin myös muun traumaattisesta kokemuksesta muistuttavan materiaalin käytön suhteen (autenttinen audiovisuaalinen materiaali kaikissa muodoissaan) on oltava pidättyväinen.